

“Ausias Marc és un volcà en erupció permanent”

Fa anys que l'historiador Ferran Garcia-Oliver (Beniopa, Safor, 1957) segueix la pista al gran poeta del segle XV europeu. Ara torna a publicar, revisat i ampliat, el seu treball, amb títol explícit i sense accent, 'Ausias Marc' (PUV).

Què tenen els seus versos que connecten amb la gent del segle XXI i la commouen encara?

—És un clàssic. Horaci, Dante, Marc, Villon, Shakespeare... toquen les fibres dels sentiments humans. Són grans perquè tenen els recursos formals dels grans, però també perquè parlen de la condició humana (amor, mort, justícia, desig, frustracions, transcendència...). I Marc llança els seus dards morals, reflexius, sobre aquestes qüestions. Però amb una originalitat: ho fa des de la seua pròpia experiència, des del seu jo orgullós, que s'imposa. El jo d'Ausias és ell: no hi ha artifici.

—Afirmeu que és el poeta més important del segle XV europeu. En som conscients?

—No gens. Aquest és el nostre problema, que és, de fet, extraliterari i s'installa en el camp de la sociolingüística i la política. La nostra situació lingüística és lamentable dins de l'estat espanyol i en els contextos internacionals, perquè no tenim un estat. No tenim la protecció que escau a una societat de parlants com la nostra.

—Aquesta biografia permet d'entendre millor els poemes?

—No hi ha un mètode escolàstic d'apropament a Ausias Marc. Allò que s'ha de fer és llegir-ne els versos, evidentment. Però tampoc no passa res si un s'acosta primer a la seua vida. O després. Una cosa sí que afirma amb convenciment: entre l'obra i la vida hi ha paral·lelisme, és clar. La biografia no explica els versos i els versos no expliquen la biografia, però, per exemple, el pessimisme que arrossega, aquesta absència de to amable, de veure l'amor com a joc plaent, i, per contra aquest jo exasperat, orgullós, inconstant... Tot

això, al meu entendre, és, també, el resultat d'una experiència vital sirgada pel fracàs continu, que acumula desenganys. "Volgra ser nat cent anys o pus atrás / perquè son cert que és pitjorat lo món": aquests versos no són només el resultat d'una perícia poètica –que en té–, sinó de la seua pròpia experiència. I aquest pessimisme d'Ausias es veu, condiciona el ritme, la modulació dels versos. Hi ha filòlegs, però, que desdenyen la dada biogràfica. I jo entenc que un poema és un artefacte autònom que es pot explicar per ell mateix...

—Però...

—Però aquesta és la diferència amb els erudits anglosaxons: ells no deixen escapar cap possibilitat que se'ls presente per a entendre allò que investiguen! Aquí, en canvi, hi ha qui ha arribat a dir que tant de bo hagueren desaparegut totes les dades documentals! I un bon investigador no pot desdenyar absolutament res. Mira aquest vers: "Catòlic só, mas la fe no m'escalfa." Això no ho pot dir un home només per demostrar que escriu bé. I sí que escriu bé, eh? Perquè en deu síl·labes ha proclamat la tebiesa del seu catolicisme, una tebiesa que cent anys després l'hauria dut directament a la presó. Ell escriu les seues contradiccions.

—Afirmeu que té una vida singular des de la concepció fins a la mort.

—És picar l'ullet a Joan Fuster, que deia que Marc duia una vida avorrida. A veure [somriu], més rutinària que la vida de Fuster, cap altra! Però, allà assegut, Déu n'hi do la vida intensa que portava dins del seu cap! I, de fet, hom pot també avorrir-se al centre de Nova York. Però la vida d'Ausias és una vida de plenitud. O, més exactament, de plenitud en els fracassos. En tot cas, de plenitud com a cavaller, com a amant, com a espòs, com a adolescent (un jove que pot anar a la guerra, a Itàlia, pot servir el duc Alfons el Jove com després servirà el rei...). Porta una vida activa i amb un conjunt de singularitats que comencen pel nom o, més encara, per la mateixa concepció: és fill de pare vell.

—Mor l'hereu i els en cal un altre.

—Sí. No estava programat, però el pare (a seixanta anys) i la mare han de complir els deures del futur de la casa. Ja que hem parlat de Fuster, podem dir que Ausias Marc és una xamba genètica [riu]. Després hi ha l'aprenentatge

no solament de les armes, sinó de les lletres: no és habitual. Però és que a casa seua hi ha llibres, i escriure no hi és estrany: hi ha el precedent del seu cosí Arnau, del seu oncle Jaume, del seu pare, un gran poeta, Pere Marc.

—Heu parlat del nom, Ausias, que escriuiu sense accent.

—Ha estat debatut des fa temps i em fa l'efecte que això continuarà. Quan vaig escriure la primera versió del llibre, el 1998, ja sospitava que el nom era *Ausias* i no *Ausiàs*, però diguem-ne que aleshores encara no tenia la força i el convenciment d'ara. De fet, Joan Fuster ja havia apuntat cap a aquesta banda, però per militància, per no crear més problemes, va acceptar d'accentuar-li la a, tot i que en alguns treballs escriu *Ausias*. Martí de Riquer, per exemple, també ho sosté, que el nom és *Ausias*. El cas és que Germà Colon –un gran lingüista, no cal dir-ho– va canonitzar el nom amb accent, en un article en què adduïa, més que proves, diverses raons. Per sintetitzar-ho, la clau que Colon considera bàsica per a traslladar l'accent (no oblidem que els accents no quedaven marcats als documents de l'època) és que no hi ha cap document valencià on es diga *Ausies* o *Auzies* (i, en cas que hi fora, quedaria validada la pronúncia a la penúltima síl·laba). Ja hi havia un document de Barcelona, del secretari de la reina, on s'escrivia *Ausies*, però aleshores es va considerar que devia ser un error.

—Però, en aquest temps, n'heu trobat uns quants, de documents amb el probatori *Ausies*...

—Sí. I on són? Als registres no formals de la llengua, als processos judicials on hi ha transcripcions orals dels testimonis: allà hi diuen *Ausies*, tal com es pronuncia. La llengua catalana és una de les més unificades, a l'edat mitjana, per efecte de la Cancelleria reial: i als registres formals tots s'ajusten a la mateixa pauta escrita, *Ausias*. Per exemple, a la Vallldigna he trobat el nom d'una mateixa persona escrit "Ausias Martí" a la paperassa oficial i "Osies, el caçador", a la documentació comptable, quan el monjo escriu sobre el seu amic o conegut. No sé si això agradarà gaire a la societat cultural catalana actual... Ens movem en unes aigües molt conservadores. Però, atenció: "Jo-só-a-quest-quem-dic-Au-si-as-Marc"!

"Què comporta tenir consciència dels propis dèficits i voler esmenar-se? Infelicitat"

—En treure-li l'accent final, encaixa el decasíl·lab.

—Exacte.

—"Jo son aquell de qui es deu hom complànyer", va escriure, també. Exagerat?

—Uhm... Crec que no, per bé que ni tu ni jo ni el papa no podem fer ací una afirmació taxativa. Però trobe que era un home que mereixia compassió: el seu és un metabolisme afflictiu. Perquè les experiències no són gens falagueres, però també perquè és conscient dels seus dèficits. Tenir aquesta consciència i voler esmenar-se què comporta? Infelicitat. Vol ser més bon home, més bon amant, més bon cristià... i no ho aconsegueix. Vol l'amor pur. Com pot ser, però, si li agraden totes les dones? Està condemnat a la infelicitat, al pessimisme. És un home trasbalsat, un volcà en erupció permanent.

—I també un bona peça? La mare, per exemple, confiava tan poc en la cura que pogués tenir de la seva germana Peirona, sorda-muda, que no l'en va fer tutor... La seva pugna per gestionar-ne els béns, a la mort de la mare, sembla corroborar els mals presagis.

—Bé, sempre hem de demanar la presumpció d'innocència, especialment davant de persones de les quals ens separen tants de segles, perquè les dades sovint són capcioses. Les acusacions que Ausias prenia diners a la seva germana són vint anys posteriors a la seua mort, arran d'un plet que discuteix precisament qui són els hereus de Peirona. I tinc les celles prou cremades en els documents per a sospitar que hi ha intencions perverses en les acusacions.

—Si parlem de dones, cal començar per la mare, Elionor de Ripoll.

—Elionor em fascina. De fet, em fascinen les dones medievals, que són una mena de fantasmes: apareixen i desapareixen. Les has de trobar. Normalment no tenen una veu pròpia, sinó

segrestada pel marit, pel germà, per l'amant, pel fill, pel nét... I aquesta dificultat per a trobar-los les experiències i frustracions és un problema afegit. En tot cas, Elionor duu les regnes del senyoriu pràcticament fins que mor. Però em fa la impressió que és una mare que pateix. Per Peirona: totes les disposicions que deixa al testament són la filla, la filla, la filla... Però sí: és una peça cabdal en la vida d'Ausias. Pocs com ella coneixen el cap de trons que és el seu fill.

—**En un document, de jove, l'anomenen "lo potros".**

—Devia ser un potros insuportable, un animal ingovernable al qual acompanyava la potència viril. Devia ser *charmant*, guapo, amb vèrbola... I, si les dones medievals conquistaven amb les formes, eren pràcticament una figura (aquelles dones finestreres que escandalitzaven Eiximenis bo i mostrant els mugrons), el poder de seducció dels homes era la paraula. Tot i que, de fet, els homes gastaven més diners que no les dones en vestits i en unguents. El *look*, des del segle XIV o XV, és una mena de transposició de l'ànima: tu ets allò que els altres veuen, i cal vestir bé.

—**Quantes dones hi ha a la vida d'Ausias Marc, a l'àmbit amorós?**

—Les que coneixem? En sabem els fills: Francesc (que el va tenir amb una monja), Joan, Joana, Pere i Felip: cinc mares com a mínim. I la concubina, l'Elionor Alfonso. Sis. I segur que n'hi ha moltíssimes més. Teresa d'Íxer, no: no és una amant, sinó una dama amb la qual deu tenir bones converses. Si són certes les especulacions, sembla que pot ser ella a qui dedica aquell poema que fa "venecians no han lo regiment / tan pacífic com vostre seny regeix".

—**No es va casar fins a 39 anys. Per què va trigar tant?**

—Ah, jo voldria saber-ho...! Però és que és un imprudent, li agrada de viure... Jo diria que som davant un romàntic *avant la lettre*. Viu la vida amb totes les seues possibilitats i sense coercions.

—**I què hi ha d'aquell Joanet que, per seguir Marc, consideraven "en via de perdició"?**

—Alguns hi han vist, per una relliscada de Martí de Riquer, una aventura homosexual, però no: és un episodi que ens diu que Ausias era un cap de trons, quan vivia a València. És que no fa la carrera

FOT: J. GIL

“Els xicons sabien que amb Ausias de cap de colla tenien garantit sexe, droga i rock and roll”

cortesana com els seus avantpassats: no li prova. Alfons el Magnànim li diu: mira, et faig falconer, és el primer graó per a progressar. I no.

—**Fa enfadar el rei, de fet.**

—Exactament: perquè no li porta els falcons, els gossos, els cavalls... Es dedica a unes altres caceres per l'albufera. I els xicons jovenets saben que amb Ausias tenen garantit sexe, droga i rock and roll. Aquell xiquet, Joanet Carnisser, ha deixat l'ofici d'escrivà i se n'ha anat amb Ausias, que és el cap de colla.

—**També s'ha dit que era un senyor implacable.**

—Ni més ni menys que els altres. Un episodi? Que hi ha un moro de Beniarjó a qui tallen la mà. Però no és cosa del senyor, sinó de la justícia de la societat feudal. Qui dicta la sentència és el cadí, Marc només la confirma. Però també hi ha un altre cas en què dona suport a la família d'un seu vassall pres, per rescatar-lo. I a més, la manera de procedir amb l'aljama de Beniarjó, el seu senyoriu, és radicalment diferent de la manera com es comporten els altres senyors de la Safor que, a base de cen-

sals, provoquen l'endeutament crònic dels vassalls. Ausias no deixa endeutar l'aljama, sinó que en procura l'engrandiment demogràfic. Prova de la millora del senyoriu és que hi duu el canyamel. Per a fer-ho li cal aigua: construeix una sèquia, un assut —l'assut d'en Marc—, un trapig i un pont.

—**No era tan cap verd com això...!**

—És que ja s'ha fet major! De fet, el 1429, quan mor sa mare, ja pren el control del senyoriu i s'adona que necessita una administració rigorosa. I dona mostres de ser competent i un bon senyor. I això no ho poden dir tots.

—**I dels fills, en va tenir cura?**

—Els pares no tenien cura dels fills; i les mares, ben poc. En realitat pujaven i aprenien fora de casa. No vol dir que no hi haja sentiment de protecció i estima, però les pautes duen a uns sentiments més prosaics. Perquè la família, generalment, no és fruit de l'amor, sinó d'una necessitat. Marc, per exemple, va tenir dues esposes, Isabel Martorell i Joana Escorna. La relació amb la primera sembla ben pràctica, destinada a ajuntar una família a la vora de l'abisme (els Martorell, semblants però una mica per dessota dels Marc, amb dos personatges també brutals, Galceran i Joanot), i una altra amb un prestigi enorme (els Marc). Queden llaçades per un dot i aquest és el cavall de batalla: fins que no el té assegurat, Ausias no es casa. I el dot serà la sentència de mort de la família Martorell.

—**Llavors sí que és implacable...**

—No, no: és el comportament habitual de les famílies a l'edat mitjana: sense dot no hi ha casament. La qüestió, en tot cas, motiva una ruptura amb els Martorell, tensa i fins i tot violenta. Perquè, sis mesos després de casats, Isabel mor. I deixa el dot, assegurat amb les terres de la vall de Xaló (que, com que no han tingut fills, havien de ser per als seus germans), a Ausias Marc.

—**Per què ho fa?**

—Perquè Ausias és un seductor. L'ha abduït. I perquè devia estar dels germans fins al capdamunt. Perquè si Ausias és un cap de trons, Joanot és un animal estratosfèric! Viu en la irrealitat permanent, se'n va Anglaterra, mor en la misèria... Tot un personatge.

—**I Joana Escorna?**

—També hi té, d'entrada, un casament pràctic, amb un dot millorat. Però des-

prés hi ha un tomb: em fa la impressió, pel que diuen els documents, que aconsegueix la tranquil·litat que no havia tingut fins aleshores. S'estimen. Però la singladura de fracassos es repeteix: Joana també mor. I arriben els sis cants de mort, que per a mi són, juntament amb el *Cant espiritual*, el seu cim poètic. Jo pense que la dada biogràfica és al darrere d'uns versos tan corprenedors, i que és impossible que els haja dedicats a Isabel: hi ha un document en què mostra que no recorda la data del seu decés, i en feia vuit dies! I si, a l'edat mitjana, una societat de símbols i gestos, el simbolisme té una capacitat discursiva tan poderosa com la paraula, quin és el gest d'Ausias? Demana al testament que Joana, que havia estat soterrada a Sant Jeroni de Cotalba, siga, amb el consentiment del bisbe i del prior, duta al vas dels Marc, per a compartir la vida eterna. I així després, com diu en vers, "Lo jorn del Jui, quan pendrem carn e ossos, / mescladament partirem nostres cossos".

—Uf...

—O uns altres: "Tot quant jo veig e sent dolor me torna / dant-me record de vós, qui tant amava." Aquí no hi ha impostura ni artificio de l'amor, sinó la proximitat amb una persona que ha compartit la vida amb tu. És una estima domèstica que després es materialitza en el fet de casar un dels seus fills bords amb una Escorna, en la petició per reposar junt amb Joana i en el fet de donar el senyoriu al seu cunyat.

—I la família s'enfada, és clar.

—Els Marc de Barcelona diuen: "Te, ni t'ho cregues: és per a nosaltres." I guanyen. Ausias torna a perdre, fins i tot després de mort. Fins aquí es perllonguen els fracassos.

—És enterrat amb Joana, almenys?

—D'entrada, cal dir que la tomba de Marc no és a la porta dels apòstols de la catedral de València, on els benemèrits prohoms de Lo Rat Penat van posar, l'any 1959, la làpida (que és molt bonica, això sí), sinó, com diu el testament, "prop lo capítol": al passadís que duu a l'aula capitular, l'actual capella del sant calze. I, pel que fa a Joana, no tenim cap document que ens confirme que hi va ser duta.

—Ostres...

Núria Cadenes

Liceu òpera
Barcelona

10è aniversari
nou Liceu

GENER 2010

Dies 23, 27 i 31

FEBRER 2010

Dies 4, 6, 8, 10, 12, 16, 18 i 20

Tristan und Isolde

de Richard Wagner

**Deborah Voight / Jennifer Wilson,
Peter Seiffert / Richard Margison,
Kwangchul Youn / Attila Jun,
Bo Skovhus / Tómas Tómasson
i altres**

Direcció musical
Sebastian Weigle

Direcció d'escena
Thor Steingraber

Escenografia i vestuari
David Hockney

Producció
Los Angeles Opera

VENDA DE LOCALITATS

 ServiCaixa
902 53 33 53
servicaixa.com

LiceuDirecte
www.liceubarcelona.cat

TaquillesLiceu
Sant Pau, 1

INFORMACIÓ
Tel. 93 485 99 13
www.liceubarcelona.cat

